

Проаналізувавши норми кодифікованого акта трудового законодавства Республіки Молдова, пропонуємо наступні шляхи запозичення правового регулювання правил внутрішнього трудового розпорядку: 1) розширення змісту правил внутрішнього трудового розпорядку за рахунок передбачення таких додаткових складових, як охорона здоров'я, безпека праці та безпека виробництва, дотримання принципу недискримінації, недопущення сексуального домагання і будь-якої форми утиску професійної гідності, встановлення дисциплінарної процедури; 2) встановлення розширеної системи заохочень у сфері праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Об утверждении Типовых правил внутреннего трудового распорядка для рабочих и служащих предприятий, учреждений, организаций: Постановление Государственного комитета по труду и социальным вопросам от 20.07.1984 № 213. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0213400-84/print1398276892857222> (дата звернення: 15.06.2017).

2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50.

3. Трудовой кодекс України: проект Закону від 27.08.2013 р. № 2902 URL: rada.gov.ua. (дата звернення: 17.05.2017)

4. Трудовой кодекс Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь от 26 июля 1999 года № 296-3. URL: http://etalonline.by/?type=text®num=НК9900296#load_text_none_1_ (дата звернення: 06.11.2017).

5. Внутрішній трудовий розпорядок: теоретико-правовий аспект: монографія В.О. Голобородько, Д.В. Журавльов, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко; за наук. ред. проф. О.М. Ярошенка. Х.: Юрайт, 2012. 256 с.

6. Трудовой кодекс Азербайджанской Республики: Закон Азербайджанской Республики от 01 февраля 1999 года № 618-IQ. URL: http://www.ilo.org/dyn/travail/docs/112/Labour%20Code%20Final_1.doc (дата звернення: 05.11.2017).

7. Трудовой кодекс Республики Молдова: Закон Республики Молдова от 28.03.2003 № 154. Monitorul Oficial Nr. 159-162. Ст. 648.

УДК 349.2

Панасюк О. Т.,

кандидат юридичний наук, доцент кафедри
трудового права та права соціального забезпечення
юридичного факультету Київського
університету імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРАВА: МЕТОДОЛОГІЯ ВИЗНАЧЕННЯ

Соціальне право є відносно новим феноменом права. Розвиток соціального права пов'язаний із розвитком соціології права. Смісл соціального права визначається характеристикою «соціальний». Ця характеристика передбачає певну поведінку людей, смислом якої орієнтація на інших людей.

Ключові слова. Соціальне право, соціологія, право людини на існування

Социальное право является относительно новым феноменом права. Развитие социального права, связано с развитием социологии права. Смысл социального права предопределяется характеристикой «социальный». Эта характеристика предполагает определенный тип поведения людей, смыслом которого является ориентация на других людей.

Ключевые слова. Социальное право, социология, право человека на существование.

Social law is a new phenomenon law. Development of social rights associated with the development of the sociology of law. The sense of social law has been characteristic of "social". This feature requires a certain behavior, meaning which focus on other people.

Keywords. Social Law, sociology, human right to exist

Постановка проблеми. Соціальне право як об'єкт пізнання для правової науки, для науки трудового права взагалі є справжнім викликом. Як правове явище і правове поняття соціальне право знаходиться остаточної чіткої інституалізації ще не набув.

Це не створює перешкоди для дослідження специфіки вияву даного нормативного утворення, для визначення на цьому підґрунті його місця в правовій системі та ролі у правовому регулюванні певного суспільних відносин.

Подальший розвиток трудового права, права соціального забезпечення та деяких інших галузей права безпосередньо пов'язаний із завдання методологічної інтеграції до сфері соціального права.

Вирішення цієї проблеми відбувається на підґрунті необхідності вираховування особливості розвитку європейського соціального права, що з точки зору традиційної методології розвитку правової системи України не є однозначним та простим завданням.

Із врахуванням того, що вказане правове явище набуває значної популярності серед представників різних правових наук, слід вказати на зростання актуальності ретельного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціального права стала об'єктом уваги для багатьох науковців. Особливого значення для визначення соціального права мають праці Г. Д. Гурвіча та його послідовників.

Наука трудового права отримала у спадок доволі критичне ставлення та несистемне ставлення до явища соціального права. Така однобічність на сьогодні певним чином компенсована зусиллями Болотіної Н. Б., Чанишевої Г. І., Тищенко О. В., Андріїва В. М., Костюка В. Л. та інших представників науки трудового права та права соціального забезпечення.

Постановка завдання. Запропонований нижче виклад найбільш суттєвих особливостей визначення поняття «соціальне право» відповідає завданню з'ясувати методологічні засади, на яких функціонує соціальне право як особлива нормативна система. Вирішення цього завдання надасть можливість визначити поняття «соціальне право» без чого подальші кроки у напрямку пізнання процесу міжгалузевого інтегрування є не можливими.

Виклад основного матеріалу. Для усіх науковців, хто спробує прийняти такий «виклик» слід бути готовим до деяких «незручностей» методологічного плану. Серед них є й такі: (а) треба визнати можливість принципової зміни уяви про буття права та бути готовим до формування уяви про соціальне право в поняттях, сформованих на межі зіткнення таких феноменів як *офіційне* та *неофіційне* право, *індивідуальне* та *надіндивідуальне* право, *формальне* та *м'яке* право, *природне* та *позаприродне* право; (б) виходити з того, існує декілька розумінь змісту «соціального права», кожне з яких розвивалось та функціонує сьогодні за своєю методологічною традицією; (в) критично ставитись до використання словосполучення «соціальне право» для позначення існуючого правового явища; (г) треба допускати, що *соціологічне «забарвлення»* конкретного історично – ситуативного змісту «соціального права» переносить акценти його пізнання за межі власне правової теорії та передбачає застосування неюридичних методів.

Онтологічний аспект соціального права виявляє доволі сталу особливість, яка визначає методологію його пізнання та розвитку. Мова про те, що буття соціального права має чіткий функціональний «абрис», поєднаний із прихованою (непізаною) суттю.

Таких функціональних «контурів» соціального права наукою визначається декілька.

Так, Лушніков А. М. позначив чотири напрямки в обґрунтуванні соціального права: (а) як «всеосяжна» категорія – як «право інтеграції», яке відмінне від права координації та права субординації; (б) як явище, яке породжується перетином приватного та публічного права; (в) як явище протиставлене індивідуальному праву та «співзвучне» з поняттям колективного права; (г) як комплекс законів, виданих державою, для захисту населення[1].

Палітру наукових поглядів на сутність соціального права можна було розширити. Для цього достатньо згадати Гурвіча Г. Д., який вказував на такі види соціального права: об'єктивне та суб'єктивне соціальне право; неорганізоване та організоване соціальне право; партикулярне та загальне соціальне право; чисте і незалежне соціальне право, чисте, але підпорядковане опіці держави соціальне право, анексоване державою, але автономне соціальне право, конденсоване в держаний правопорядок соціальне право [2, с. 82 - 125].

Аналіз сучасних наукових джерел надав Н. Б. Болотиній підстави для висновку про значення соціального права як певної правової спільноти, як комплексної галузі права, як самостійної галузі права.

Намагання дивитись на соціальне право як на самостійну галузь права[3] заслуговує на окрему увагу та підлягає критичній оцінці.

Спроби дивитись на соціальне право як самостійну галузь права (комплексну галузь права тощо) свідомо чи несвідомо відповідають традиціям позитивістського праворозуміння. Такий підхід стикається із проблемою дотичності предмету соціального права і предмету права соціального забезпечення. Відповідно, як результат виникає наближення визначення першого правового явища до другого.

Представники науки права соціального забезпечення повинні відчувати цю методологічну особливість та спробувати використати її на користь розвитку права соціального забезпечення.

Однак, розвиток законодавства, насамперед, його термінологічна складова не може знаходитись в очікуванні певних наукових результатів. Фактом на даний час є те, що поняття «соціальне право» вже є складовою спеціальної правової лексики. Тому підстави для здивування стосовно зростання «популярності» соціального права та поширення використання вказаного поняття, у т. ч. у текстах нормативних актів, практично відсутні.

Поняття «соціальне право», а точніше саме словосполучення, створює підстави для критики. Слід погодитись з думкою про те, що саме поєднання вказаних слів може викликати здивування¹. Причиною цього є синонімізація понять «суспільний» та «соціальний», що породжує твердження про те, що «несоціального права не існує».

Разом з тим, виходячи із припущення про відмінність цих понять та, відповідно, різницю явищ які вони презентують, слід вказати на певні критерії відмінності між ними.

Так, ознака «соціальності» вказує на взаємодію мінімум двох суб'єктів, результатом якої є благо на користь усіх, а не окремої особи [1, с. 51]. *Соціальне* – це неприродна, штучно – людська, надбіологічна реальність [4, с. 24 -25].

Прикметник *соціальний* є певним маркером джерела походження утворення, основного предмету та, одночасно, найважливіша характеристика механізму реалізації [5]. З одного боку, він вказує на те, що соціальне право завдячує своїм існуванням не лише державі та має «неофіційний» характер (Петражицький Л. Й.). З іншого боку, соціальне інший бік єдиного історичного процесу порівняно із індивідуальним. Розуміння соціального як опозиції індивідуального мало сприяє диференціації *соціального* та *суспільного*, виявляючи їх подібність.

В значенні протиставлення індивідуальному праву, Леон Дюгі використав поняття соціальне право. Його погляд є доволі «інноваційною» ідеєю про відсутність прав ані у колективу, ані у індивіда, та відповідно до того відсутність як соціального права так і права індивідуального [6, с. 19].

Про невизначеність, розпливчастість терміна *соціального* зазначав Відгорчик Н. А. [7, с. 2], який тим не менш приклав значні зусилля до конкретизації його смислу, у тому числі контексті протиставлення його індивідуальному. Відповідно, на думку Відгорчика смисл соціального означає усе те, що зачіпає самі глибинні корені суспільного життя, його економічний фундамент, його класову структуру.

Прикметник *соціальний* у словосполученні сприяє всеосяжності соціального права як «права інтеграції» (Сліник Г.), ілюструє його союзницьке, товариське походження. Пояснення такому тлумаченню дає етимологія слова. Є. Дюрінг свого часу влучно зауважив, що *social* є словом, яке повинно б завжди нагадувати про *socius*, тобто про товариша [8, с. 154]. Перелік синонімів можна продовжити – це слово повинно нагадувати про супутника, співучасника, компаньйона, союзника. Як свідчить історія Риму слово *socii*, як словоформа множини від *socius*, й позначало союзників Риму.

Усе зазначене дозволяє визначити смисл соціального права у регулюванні відносини взаємодії усіх членів суспільства, пов'язаних єдиною метою досягнення певного спільного «блага», про яке докладніше буде конкретизація якого буде викладена нижче.

У філософській площині, яка уособлює вищий методологічний рівень, феномен соціального права сприймається доволі легко, забезпечуючи можливість пізнавальної діяльності стосовно нього.

На теоретичному пізнавальному рівні існує певна диференціація розуміння змісту соціального права відповідно до вищевказаному залежно від підходу до праворозуміння.

Вагомий внесок у розвиток засад соціального права зроблений представниками природного праворозуміння. Школа природного права у різний спосіб розробляла ідею «спільного блага», а це, не дивлячись на різні методологічні підходи, характеризує увагу її представників до ролі та значення соціальних чинників для розвитку права. Так, вагомим чинником суспільного розвитку, сформованим під впливом природного права, стала ідея «права на життя», під впливом якої починає формуватися законодавство соціальної спрямованості, подекуди викликаючи суперечливі наслідки [9].

Разом з тим, уособлюючи людину від середовища, як наслідок, природне право штучно відриває

його від історичного зв'язку із суспільством [10, с. 132]. «Природність» права і сьогодні протиставляється його «соціальності». Приймаючи до уваги їх (природного права та соціального права) походження (методологічне джерело, середовище (чинники, основи) формування), таку методологічну особливість слід вважати не безпідставною.

Вказаний «недолік» природного права намагалась усунути історична школа право розуміння. Про її роль у формування правової методології було вказано свого часу досить багато. Великою заслугою історичної школи свого часу назвав професор Імператорського Харківського університету М. А. Гредескул ту методологічну особливість, що вона поставила право у зв'язок із суспільним середовищем – з народом в цілому. В цілому методологічні засади історичної школи розуміння права залишали її безсилою перед практичним завданням, у т. ч. перед завданням створення нового права на заміну відживаючого [11, с. 10].

Це означало, що історична школа, визнаючи зв'язок права із суспільством, не сприяла наближенню до нього, як до «середовища», завдяки якому за окремою особою (громадянином) визнаються конкретні права та обов'язки, інформація про які отримується із об'єктивного права, переводячи правові приписи у дійсне життя [11].

Вважається, що поняття «соціальне право» своєю появою зобов'язано видатному представнику герменевтичного напрямку історичної школи права Отто фон Гірке, який вважав германське приватне право – соціальним, а тому більш прийнятним для тогочасної дійсності у порівнянні із рипційованим римським правом.

З позицій психологічної школи права можливості чуттєво – пізнавального сприйняття цілком достатньо для претендування *соціальним правом* на статус самостійного правового явища. У свій час Б. О. Кістяківський, при постановці питання про право як соціальне явище, визнав заслугу психологічної теорії права, назвавши її найкращим показником тодішнього руху у дослідженні права [12, с. 99].

Наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. завдяки зусиллям догматичної юриспруденції сформувався один із «наріжних каменів» методології трудового права, а згодом, права соціального забезпечення та соціального права – *право людини на існування* [13].

Основна заслуга у визнанні *права людини на існування*, у визначенні його правового змісту належить соціологічній теорії права, яка передбачала дослідження права як соціального явища, що на думку Б. О. Кістяківського потрібно не тільки для теоретичної мети, а є нагальною потребою для того, щоб право не розходилося із справедливістю, та для того щоб право було справедливим [12, с. 109].

У визначенні основного правового змісту *права на існування* беззаперечною заслугою належить проф. Новгородцеву П.І., який наголошував на тому, що серед тих прав, які за звичаєм поміщаються у деклараціях, не має одного, якому по усім даним повинно б було знайти місце в символі віри правосвідомості – це право людини на гідне існування.

Під таким правом, уточнював проф. Новгородцев П.І., слід розуміти не позитивний зміст людського ідеалу, а тільки заперечення тих, умов які дійсно виключають можливість гідного людського життя [14, с.3]. На його думку, саме визнання принципу охорони особистості в кожній людині, шляхом усунення таких умов життя, які вбивають людину фізично та морально має велике значення, оскільки у життєвій боротьбі свобода та рівність для слабких та виснажених перетворюється у абстрактне поняття, позбавлене дійсного значення [15].

Згодом вказана думка знайшла пряме відображення при визначенні соціального призначення законодавства про працю [16].

Право на існування (гідне існування) з моменту інституалізації зайняло позицію методологічного «ядра» для всього комплексу правових засобів, метою яких є охорона матеріальних умов існування людини [14, с. 7].

По – суті, вказане право є методологічним принципом. Конкретизація ідеї права людини на існування у змісті правового акту – не просте завдання. Така конкретизація стикається з неминучою ситуативністю.

Проф. Новгородцев П. І. підкреслював, що потреби людини різноманітні та суб'єктивні, точно визначити, де починається образ життя, гідний людини неможливо, а в кожному суспільстві є свій рівень життя, який вважається нормою та є своя межа, за якою починається неприпустима крайність [14, с. 7 – 8].

Всезагальна універсалізація права людини на (гідне) існування істотно вплинула на методологію соціального права, що знайшло відображення у різноманітних поглядах на буття соціального права. Мова про *складові* соціального права – ті нормативні утворення (галузі права, інститути тощо), зміст яких визначається здебільшого конкретно – історичною специфікою суспільного життя.

Для прикладу слід вказати думку проф. Новгородцева П. І. про те, що проголошення загального

принципу недостатньо, для того щоб він не залишився тільки моральним побажанням необхідно, щоб із нього мали виток конкретні юридичні наслідки [14, с. 8].

Проф. Новгородцев П. І. назвав такі наслідки існування законодавства про робітників, широке допущення професіональних спілок, суспільне та державне забезпечення (*в оригіналі - рос. призрєнне*) безпорадних та спроможних до праці осіб [14, с. 9, 11, 12].

Проф. Покровський Й. О., підкреслюючи суспільне значення права людини на існування, вказував на те, що його визнання не створює ідеального порядку, не вирішить усіх соціальних питань, не є ідеалом людського благополуччя. Проте, це перший крок до підняття суспільства на рівень етичних вимог, сформованих суспільством на той час. Запоруку для цього проф. Покровського Й. О. бачив у зростанні державної відповідальності (*автор - соціальної відповідальності*) та суспільної солідарності [17, с. 322 - 323]. Солідарність вільних особистостей на його думку є кінцевою метою права, до якою право буде не уклінно йти, підпорядковуючись загальному закону людського прогресу [17, с. 62 - 63].

Гідне існування для працюючих, на думку проф. Покровського Й. О., повинно забезпечувати право на працю, а іншим особам це гарантується правом на утримання [18].

Безпосередній зв'язок права та суспільства як методологічна особливість правознавства взагалі та соціального права зокрема сформувався за під впливом соціологічної школи.

Цей зв'язок на початку ХХ ст. став об'єктом соціологічних досліджень, що сформувало окремий науковий напрямок – соціологію права, досягнення якої сприяли формуванню окремого типу праворозуміння та, згодом, забезпечили суттєвий методологічний поштовх для *пізнання соціального права самого по собі*.

Намагання соціологів проблематизувати розуміння права призвело до формування найвагомішого чинника методології соціального права, фактично її теоретичної частини.

Ознакою цього процесу стала постановка соціальних задач перед юриспруденцією [19], вирішення яких породжували наслідки не тільки морального, але й юридичного змісту.

Для окреслення образного «поля», сформованого навколо соціального права, слід звернутись до думки Б. Кістяківського, якої він закінчує свою статтю, про те, що право як соціальне явище є нагальною потребою задля того, щоб право не розходилося із справедливістю та для того, щоб саме право було справедливістю [20, с. 17].

Висновки. Підсумовуючи усе вище наведене, слід вказати на те, що інституалізація соціального права на сьогодні не завершена. Тому визначення поняття «соціального права» можливе тільки в загальних рисах.

Відповідно, соціальне право України слід вважати особливим нормативним утворенням. Найменування цього утворення створене словосполученням «соціальне право» окреслює походження цього правового явища. Певні зусилля для розуміння суті соціального права приклали усі відомі школи праворозуміння. Їх неоднакові методологічні підходи поєднані основною ідеєю – пояснити права як соціальне явище. При цьому, методологічним «ядром» соціального права є право людини на (гідне) існування.

Основна частина методологічних факторів формування основних характеристик соціального права, які повинні бути відображені у його визначенні, є об'єктом окремого наукового пізнання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Параграф 2.2. Социальное право и трудовое право (философско – правовое эссе) Курс трудового права : Учебник : В 2 т. Т. 1. Историко – правовое введение. Общая часть. Коллективное трудовое право : Учебник/ Лушников А. М., Лушникова М. В. – М.: "Проспект", 2003. – 448 с.
2. Гурвич Г. Д. Философия и социология права: Избранные сочинения/ Пер. М. В. Антонова, Л. В. Ворониной. СПб.: Издательский Дом С. – Петерб. гос. ун – та, 2004. 848 с. – с. 82 – 125
3. Наприклад, ідея, сформульована Чомахашвілі О. (*див. Чомахашвілі О. Соціальне право як самостійна галузь. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1961>*), зводиться до того, що соціальне право – це нова галузь на стадії формування. За звичним для позитивської традиції праворозуміння методологічним автор намагається описати «соціальне право» як галузь права. Такий підхід є в методологічному плані контрпродуктивним, оскільки значною мірою така ідея – теоретичне припущення, яка не відповідає дійсному стану справ. Ґрунтовніше виглядає намір обґрунтування, запропонований Головащенко О. С. (*Див. Головащенко О. С. Соціальне право як основа функціонування соціальної правової держави/ О. С. Головащенко// Часопис Академії адвокатури. 2010.*

№ 6. С. 1 – 4). Але, погодись із позицією автора так само не можливо. Зокрема, з твердженнями про існування «соціальних правовідносин», про буття соціального права як ланки зв'язку для узгодження та взаємодії правової і соціальної державою, а також останньої з ринковою економікою.

Не змогла подолати існуючи та значною мірою стереотипні підходи до визначення соціального права Голіцина Н. В. (див. *Голіцина Н. В. Соціальне право: юридична природа та місце в системі права/ Н. В. Голіцина// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 34. Том 2. 2015. С. 71 – 76*), яка висунула пропозицію щодо поділу на публічне соціальне право та приватне соціальне право.

На противагу вказаним позиціям, які здебільшого є припущеннями, позиція Тищенко О. В. видається виваженою (див. *Тищенко О. В. Перспективи модифікації права соціального забезпечення в соціальне право// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 27. Том 2. 2014. С. 81 – 84*). Виходячи із методологічного підходу до соціального права як до «надгалуззі», О. В. Тищенко констатує певні труднощі практичної реалізації такої теорії, виходячи із проблематики виокремлення *галузеформуючих* ознак.

4. Гречко П. К. Социальное: истоки, структурные профили, современные вызовы/ под общ. ред. П. К. Гречко, Е. М. Курмелевой. М. : Рос. Полит. энциклопедия, 2009. 440 с.

5. Вказана обставина є принциповою позитивною характеристикою соціального права як нормативно – правового утворення, оскільки компенсує суттєву ваду позитивського підходу сучасного правоутворення – фактичний брак інформації про механізм реалізації положень законів, які приймаються. Цей факт є об'єктом уваги для соціології права, вагомий доробок якої в подоланні вказаного методологічного недоліку повинен враховуватись наукою трудового права та права соціального забезпечення. Соціальне право в своєму «геномі» позбавлене цього недоліку.

6. Дюги Леон. Социальное право, индивидуальное право и преобразование государства: пер. с фр./ Предисл. А. С. Алексеева. Изд. 2 – е. М.: ЛЕНАНД, 2015. 152 с.

7. Видгорчик Н. А. Социальное страхование . Систематическое изложение истории, организации и практики всех форм социального страхования. – С. Петербург, Изд – во «Практическая Медицина», 1912. 302 с

8. Дюринг Е. Социальное спасение – в действительном праве. Перевод с нем. Дм. Ройтмана. С. Петербург: Книгоизд – во «Ценность жизни», Отдел юрид – й., 1909. 275 с.

9. Карл Полан'ї наводить як приклад закон Спинхемледа 1795 року, який викликав вкрай негативні наслідки для всього суспільства, хоча приймався для забезпечення *права на життя*.

10. ф. Иеринг Р. Цель в праве. Сб.Избранные труды. В 2 т. Т. 1. СПб.: Изд – во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. 618 с.

11. Гредескул Н.А. Современные вопросы права. Социологическое изучение права. Творческие задачи в современном гражданском праве. К теории власти. Харьковская Библиотека общественных знаний. Серия 1. Выпуск 5. Харьков: изд. Книж. магазина П. А. Брейтигама, 1906. 53 с.

12. Кистяковский Б.А. Право как социальное явление// Социологические исследования. – 1990. - № 3. - с. 99

13. *Право на існування для непрацездатних осіб, право на працю для працездатних осіб разом із стимулювання діяльності професійних спілок та організацією робітничого (а згода загального) страхування з'єднані своїм соціальним спрямуванням створили той методологічний «притягальний» центр навколо якого поєднуються інші правові елементи, утворюючи сферу соціального права. Вказані маркери соціального права, виявляючи зв'язок із соціальною сферою, були об'єктом уваги догматичної юриспруденції не дивлячись не то, що її позитивіські підходи дали привід для дорікань щодо байдужості до проблем суспільства. Цей факт доводить й історія формування права соціального забезпечення, що досить яскраво відобразила М. В. Лушнікова у Курсі права соціального забезпечення (див. *Курс права соціального забезпечення. 2 – е изд., доп. – М. : Юстицинформ, 2009. – 656 с.*)*

14. Новгородцев П. И. Право на достойное человеческое существование. Сб. О праве на существование. Социально – философские этюды П. И. Новгородцева, И. А. Покровского. С. – Петербург, Москва: Изд. т – ва М. О. Вольф, 1911. 48 с.

15. Новгородцев П. И. Лекции по истории философии права – Режим доступа: <http://allpravo.ru/library/doc108p0/instrum5264/item5280.html>

16. В. М. Трапезніков, ілюструючи соціальну суть спеціального нормативного утворення, написав: «Прежде всего фабричное законодательство устанавливает, какими средствами поставить рабочего в такое положение, которое дало бы ему возможность со своей стороны оказать соответственное влияние на содержание договора, заключенного им с предпринимателем. Затем

законодавством определяются те пункты, которые подлежат решительному изъятию из сферы их свободного соглашения и превращаются в обязательные условия всякой заключаемой сделки. Наконец, определяется, каким путем можно предохранить рабочего от тяжелых материальных и нравственных страданий в случае уменьшения его рабочей силы или сокращения спроса на таковую». Див. Трапезников В. Н. Основы трудового права : Общедоступная систематизация законов о труде. Научно – политической секцией государственного ученого совета допущено в качестве учебного пособия для вузов. М. - Л.: Госиздат, 1925. 80 с.

17. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. Петроград, Изд. юр. книжн. склада «Право» - 323 с.

18. Проф. Покровский И. О. досить влучно охарактеризував існуючий дійсний стан реалізації права на існування, він писав: «... вся область общественного презрения представляет собою – с юридической точки зрения – совершенно особенную юридическую фигуру. Обязанность государства «спасать от голодной смерти» признается; но п р а в а «быть спасенным от голодной смерти» отдельное лицо не имеет.» (див. Сб. Покровский И. А. Право на существование. Сб. О праве на существование. Социально – философские этюды П. И. Новгородцева, И. А. Покровского. С. – Петербург, Москва: Изд. т – ва М. О. Вольф, 1911. 48 с. С. 25.

19. Для персоналізації цього процесу слід вказати, наприклад, Карла Менгера, роботи якого слугували джерелами для багатьох праць по соціології права на початку ХХ ст. Його промова при вступі на посаду ректора Віденського університету 24 жовтня 1895 року, яка при публікації мала назву «Общественные задачи правоведения» і стала своєрідним маніфестом для соціологічної школи права. У свій час Ф. Енгельс в критичному ключі піддав аналізу позицію К. Менгера, названу ним «юридичним соціалізмом» та зведеною автором до трьох гасел: право на існування, право на працю, право на повний трудовий дохід.

20. Кистяковский Б.А. Право, как социальное явление (отдельный оттиск из журнала научной юриспруденции "Вопросы права", книга VIII (4)). Типо-литография товарищества "Владимир Чичерин", 1911. С.17

УДК 349.22:303.833.6

Панченко М.В.,

Кандидат юридичних наук, адвокат

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ЗНАЧИМІСТЬ ГІДНОЇ ПРАЦІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Стаття присвячена уточненню соціально-правової значимості концепції гідної праці в сучасному суспільстві, котре дедалі більше характеризується відмовою від минулих здобутків у т. зв. «світі праці», що становлять собою важливі гарантії прав і законних інтересів працівників. Автор окреслює основні фактори, що сприяли формуванню концепції гідної праці у світі, приділяючи особливу увагу саме ролі в цьому еволюції трудового права. У висновках узагальнюються основні результати проведеного дослідження та вказується, який саме вплив здійснює концепція гідної праці на якість трудового та позатрудового життя сучасного працівника.

Ключові слова: гідна праця, гідність людини, еволюція трудового права, працівник, принцип гуманізму.

Статья посвящена уточнению социально-правовой значимости концепции достойного труда в современном обществе, которое всё в большей степени характеризуется отказом от прежних достижений в т. н. «мире труда», представляющих собой важные гарантии прав и законных интересов работников. Автор определяет основные факторы, способствовавшие формированию концепции достойного труда в мире, уделяя особое внимание именно роли в этом эволюции трудового права. В выводах обобщаются основные результаты проведённого исследования и указывается, какое именно влияние оказывает концепция достойного труда на качество трудовой и внетрудовой жизни современного работника.

Ключевые слова: достоинство человека, достойный труд, принцип гуманизма, работник, эволюция трудового права.